

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 408

Przestrzeń w nowych realiach gospodarczych

Redaktorzy naukowi
Stanisław Korenik
Piotr Hajduga
Małgorzata Rogowska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl
Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-551-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Hanna Adamiczka, Bartosz Adamiczka: Analiza i ocena stanu obecnego oraz perspektywy rozwoju komunikacji miejskiej we Wrocławiu	11
Henryk Brandenburg, Michał Szkotnicki: Wpływ współfinansowania ze środków Unii Europejskiej na rentowność projektów publicznych	36
Patrycja Brańka: Identyfikacja procesów semiurbanizacji w strukturze przestrzennej województwa małopolskiego	50
Zofia Dolewka: Budżet partycypacyjny w teorii i w praktyce	62
Beata Zofia Filipiak: Strategia podatkowa władz samorządowych jako czynnik stymulujący rozwój lokalny.....	74
Dariusz Głuszczuk: Regionalny System Finansowania Działalności Innowacyjnej – ujęcie definicyjne i modelowe	85
Krystian Heffner: Oddziaływanie centrów handlowych na przekształcenia strefy zewnętrznej metropolii w województwie śląskim.....	95
Marian Kachniarz: Zmiana struktur czy instytucji? Poglądy na metody eliminacji dysfunkcji podziału terytorialnego	107
Piotr Krajewski, Aleksandra Jankowska: Wpływ utworzenia Parku Krajobrazowego „Dolina Bystrzycy” na zagospodarowanie przestrzenne	117
Agnieszka Krześ: Konkurencyjność Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego – wybrane aspekty.....	128
Marian Maciejuk: Zróżnicowanie wykorzystania funduszy unijnych w jednostkach samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w latach 2007–2013.....	139
Magdalena Mayer: Handel w mieście XXI wieku. Strefy handlu w małych miastach	148
Anna Mempel-Śnieżyk: Wyzwania współczesnych miast. Wrocław jako miasto kultury, nauki i innowacji.....	159
Marek Obrębalski: Dolnośląsko-czeska współpraca transgraniczna samorządu regionalnego.....	172
Jerzy Oleszek: Współczesna postać przestrzeni wiejskiej pogranicza polsko-czeskiego regionu Góry Złote/Rychlebske Hory – próba oceny	184
Zbigniew Piepiora, Jacek Potocki: Powódzie w historii miasta Kowary (Schmiedeberg).....	195
Małgorzata Pięta-Kanurska: Istota procesu gentryfikacji ze szczególnym uwzględnieniem roli klasy kreatywnej	206

Dorota Rynio: Makroregion Polski Zachodniej – tworzenie i zarządzanie złożonym podmiotem w warunkach gospodarki globalnej	216
Przemysław Sekuła: Budżet zadaniowy jako skuteczne narzędzie zarządzania w samorządzie.....	229
Małgorzata Twardzik: Nowoczesny handel w przestrzeni miast Aglomeracji Górnośląskiej	239
Kazimiera Wilk: Wydatki budżetowe jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w latach 2006–2012 – wybrane zagadnienia.....	250
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Znaczenie bliskości dla występowania efektu synergii w powiązaniach funkcjonalnych jednostek przestrzennych	261

Summaries

Hanna Adamiczka, Bartosz Adamiczka: Public transport in Wrocław: analysis and assessment of the present situation with perspectives of development	11
Henryk Brandenburg, Michał Szkotnicki: The impact of co-financing from the European Union funds on the profitability of public projects	36
Patrycja Brańka: Semiurbanization processes identification in spatial structure of Malopolska.....	50
Zofia Dolewka: Participatory budgeting in theory and in practice.....	62
Beata Zofia Filipiak: Local tax strategy as a factor of stimulation of local development.....	74
Dariusz Głuszczuk: Regional System of Financing Innovation Activity – a model and a definitional approach	85
Krzystian Heffner: The impact of shopping malls on the transformations of the metropolitan outer zone in the Śląskie Voivodeship.....	95
Marian Kachniarz: Change of structures or institutions? Views on the methods of territorial division dysfunction elimination	107
Piotr Krajewski, Aleksandra Jankowska: The impact of Bystrzyca Valley Landscape Park creation on spatial development.....	117
Agnieszka Krześ: Competitiveness of Wrocław Metropolitan Area – chosen aspects.....	128
Marian Maciejuk: Differences in the use of the European Union funds of self-government units in Lower Silesia region in the period 2007–2013 ..	139
Magdalena Mayer: 21 st century town – evolution of market area.....	148
Anna Mempel-Śnieżyk: Challenges of modern cities. Wrocław as a city of culture, science and innovation.....	159
Marek Obrębalski: Lower Silesian-Czech cross-border co-operation of regional self-government	172

Jerzy Oleszek: Contemporary form of the village space of the Poland-Czech borderland of the region of the Złote Mountains/Rychlebskie Hory – attempt of the evaluation	184
Zbigniew Piepiora, Jacek Potocki: Floods in the history of Kowary (Schmiedeberg)	195
Malgorzata Pięta-Kanurska: The gentrification process with particular emphasis on the role of the creative class.....	206
Dorota Rynio: Poland’s West Macroregion – creating and control grouping area in global economy conditions	216
Przemysław Sekuła: Performance budgeting as an effective management tool in local government	229
Malgorzata Twardzik: Modern retail trade in the cities of Upper Silesian Agglomeration	239
Kazimiera Wilk: Budgetary expenditures of local government units in Poland over the years 2006–2012 – chosen aspects	250
Alicja Zakrzewska-Póltorak: Importance of proximity for a synergy effect in functional relationships between spatial units	261

Marek Obrębalski

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: marek.obrebalski@ue.wroc.pl

**DOLNOŚLĄSKO-CZESKA WSPÓLPRACA
TRANSGRANICZNA SAMORZĄDU REGIONALNEGO**

**LOWER SILESIAN-CZECH CROSS-BORDER
CO-OPERATION OF REGIONAL SELF-GOVERNMENT**

DOI: 10.15611/pn.2015.408.14

Streszczenie: Artykuł prezentuje zagadnienie prowadzonej od kilkunastu lat transgranicznej współpracy samorządu województwa dolnośląskiego i regionów Republiki Czeskiej. Współpraca ta przybiera różne formy, a jej zakres obejmuje wiele wspólnie odczuwanych problemów społecznych, gospodarczych, przestrzennych, środowiskowych. To współpraca wieloaspektowa i wielodziedzinowa wspomagana finansowo głównie przez programy europejskiej współpracy terytorialnej. Jej rezultatami są obustronne wymierne korzyści związane ze wspólną realizacją wielu projektów, podejmowaniem wielu wspólnych inicjatyw i wymianą doświadczeń.

Słowa kluczowe: samorząd województwa, współpraca transgraniczna, PHARE CBC, INTERREG IIIA, programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej, Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej.

Summary: The article presents the problem of cross-border co-operation, which has been continued for several years between Lower Silesian and Czech regional self-governments. The discussed co-operation takes various forms and its scope covers numerous, commonly experienced social, economic, spatial or environmental problems. It is a multifaceted and multidisciplinary co-operation, financially supported primarily by the programmes covering the European territorial co-operation. It results in bilateral, measurable advantages resulting from the joined implementation of numerous projects, undertaking many common initiatives and the exchange of experiences.

Keywords: regional self-government, cross-border co-operation, PHARE CBC, INTERREG IIIA, European Territorial Co-operation programmes, European Grouping of Territorial Co-operation.

1. Wstęp

Intensyfikacja współpracy transgranicznej determinowana była przez przemiany ustrojowe przełomu lat 80. i 90. XX wieku, rozwój terytorialnej samorządności, kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego, a później integrację z Unią Euro-

pejską, a także fizyczną likwidację granic poprzez wdrożenie postanowień Układu z Schengen [Mogiła, Zaleski, Zathay 2011, s. 10]. Współpraca ta przybiera w praktyce różnorodne formy, a jej zakres obejmuje wiele wspólnie odczuwanych problemów społecznych, gospodarczych, przestrzennych, środowiskowych [Obrębalski 2011, s. 4]. Powszechnie dostrzega się wiele korzyści tejże współpracy, a jedną z ważniejszych jest możliwość realizacji przez jednostki terytorialne wielu wspólnych przedsięwzięć ze środków budżetu Unii Europejskiej przeznaczonych na transgraniczny rozwój. Coraz ważniejszymi podmiotami transgranicznej współpracy są jednostki samorządu terytorialnego poziomu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego.

Utworzone z dniem 1 stycznia 1999 roku województwo dolnośląskie wykazuje znaczącą aktywność w zakresie transgranicznej współpracy. Jego samorządowe organy (sejmik i zarząd) od wielu lat należycie postrzegają transgraniczne sąsiedztwo. Celem niniejszego opracowania jest ukazanie istoty, możliwości, zakresu, efektów i problemów transgranicznej współpracy samorządu tegoż województwa z lokalnymi i regionalnymi partnerami z Republiki Czeskiej.

2. Przygraniczne położenie jako czynnik stymulujący terytorialną współpracę

Bliskość geograficzna jest istotnym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi współpracy transgranicznej, nie jest jednak jej gwarantem. O rozwoju tej współpracy w coraz większym stopniu decydują bowiem czynniki endogenne, zarówno „twarde”, jak i „miękkie” [Gorzalak 2002; Krok 2007, s. 214–215]. Do pierwszej grupy tych czynników zaliczyć należy infrastrukturę techniczną (głównie sieć transportową), placówki naukowo-edukacyjne, instytucje kulturalne itp. Do drugiej grupy natomiast zaliczyć można m.in. potencjał ludzki i jego jakość, stan wiedzy, poziom zaufania, jakość i sprawność instytucji itp.

Przygraniczne położenie pozwala na nawiązywanie bezpośredniej wielodziedzinowej współpracy z sąsiednimi regionami należącymi do innej narodowej przestrzeni [Mierosławska 2004, s. 43]. Współpracę transgraniczną cechuje sąsiedzki kontakt obszarów i społeczności przygranicznych oraz jej lokalny (regionalny) poziom [Prońewski 2008, s. 296]. Głównym celem takiej współpracy jest [Ciok 2000, s. 93]:

- transgraniczne wykorzystanie uzupełniających się potencjałów jednostek terytorialnych,
- zmniejszanie różnic w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego tych jednostek (zwłaszcza jakości życia społeczności),
- wzmocnienie sprawności funkcjonalnej i podniesienie konkurencyjności ekonomicznej głównych ośrodków rozwojowych transgranicznego regionu.

Przedmiotem współpracy transgranicznej może być w zasadzie każde zagadnienie mieszczące się w zakresie kompetencji organów regionalnych i lokalnych, wyznaczonych właściwym prawem krajowym. Jednakże warunkiem realizowania współpracy bilateralnej w konkretnych dziedzinach jest zbieżność właściwości kompetencyjnej partnerów.

W praktyce dostrzega się wiele korzyści współpracy transgranicznej, określając je jako wieloskładnikową wartość dodaną [Miszczuk 2008, s. 84–85]. Na tę „dodaną wartość” współpracy transgranicznej składają się:

- wartość europejska – gdyż społeczności z sąsiadujących z sobą obszarów przygranicznych, współpracując z sobą, przyczyniają się do wspierania pokoju, wolności i bezpieczeństwa,
- wartość polityczna – wniesienie wkładu w budowę i integrację Europy, poznanie, zrozumienie i kształtowanie wzajemnego zaufania, praktyczne urzeczywistnienie zasad pomocniczości i partnerstwa,
- wartość instytucjonalna – rozumiana jako aktywny udział społeczności i ich organizacji po obu stronach granicy w trwałej współpracy prowadzonej w efektywnych strukturach, wspólne opracowywanie, realizacja i finansowanie transgranicznych programów i projektów,
- wartość społeczno-ekonomiczna – przejawiająca się na obszarach przygranicznych poprzez mobilizację potencjału gospodarczego, współdziałanie podmiotów sfery gospodarczej, otwarcie lokalnych i regionalnych rynków pracy, wyrównywanie zawodowych kwalifikacji,
- wartość społeczno-kulturalna – poprzez upowszechnianie informacji o uwarunkowaniach geograficznych, historycznych, ekonomicznych, społecznych, kulturowych obszarów transgranicznych, upowszechnianie znajomości języka sąsiedniego kraju jako istotnej przesłanki wzajemnego komunikowania się.

Należy jednak dostrzec, że przygraniczne tereny państw sąsiednich stają się w warunkach rynkowego oddziaływania z jednej strony komplementarne, a z drugiej konkurencyjne [Gorzym-Wilkowski 2008, s. 163].

3. Podstawy prawne dolnośląsko-czeskiej współpracy transgranicznej

Współpraca jednostek samorządu terytorialnego o zasięgu przekraczającym granice państwowe jest podejmowana w ramach ustawowo przyznanej im samodzielności [Zieliński 1997, s. 232]. W polskim prawie brakuje jednak odpowiednich regulacji, choć operuje się terminem „współpraca ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw” [*Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997*, art. 172 ust. 2], jak również terminem „współpraca transgraniczna”. Powszechnie odnosi się zatem do Europejskiej Konwencji Ramowej z 21 maja 1980 roku o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi, zwanej Konwencją Madrycką. Art. 2 ust. 1 tej konwencji stanowi, że współpraca transgraniczna to „każde wspólnie podjęte działanie mające na celu umocnienie i dalszy rozwój sąsiedzkich kontaktów między wspólnotami i władzami terytorialnymi dwóch lub większej liczby umawiających się stron, jak również zawarcie porozumień i przyjęcie uzgodnień koniecznych do realizacji takich zamierzeń”.

Definicja określona w Konwencji Madryckiej¹ pozwala na ujęcie współpracy transgranicznej w dwóch aspektach, a mianowicie: funkcjonalnym i strukturalnym. W ujęciu funkcjonalnym można wyróżnić dwie podstawowe formy współpracy, tj. uzgodnienia (wymianę informacji) oraz zawieranie umów i porozumień (tworzenie więzi prawnych) [*Handbook on Transfrontier Co-operation...* 1996, s. 18]. W ujęciu natomiast strukturalnym konwencja wskazuje wspólnoty i władze terytorialne, a zatem jednostki, urzędy i organy realizujące zadania lokalne i regionalne oraz uważane za takie przez prawo wewnętrzne każdego państwa [*Europejska Konwencja Ramowa* z 21 maja 1980, art. 2 ust. 2]. W ujęciu więc polskiego prawa samorządowego jednostkami tymi są gminy i ich związki, powiaty, samorządowe województwa oraz o organy administracji rządowej [Przybyła 2007, s. 345–354]. Jednostki te mogą przy tym przystępować i uczestniczyć w pracach międzynarodowych zrzeszeń, w tym euroregionów [Ustawa z 15 września 2000].

Oprócz Konwencji Madryckiej Rady Europy, zagadnienia transgranicznej współpracy ukazuje także Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych uchwalona 20 listopada 1981 roku, lecz istotnie zmieniona w latach 1995 i 2004. Karta nie jest międzynarodowym aktem prawnym i nie ma mocy obowiązującej. Jest to jednak szczególnie deklaracja współpracy (przyjęta przez Polskę w 1995 roku) i swoistego rodzaju kodeks postępowania w dziedzinie współpracy transgranicznej.

Polsko-czeska współpraca transgraniczna realizowana jest w oparciu o zawarte w 8 września 1994 roku porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Czeskiej. W art. 4 tegoż porozumienia wskazano na popierane przez strony dziedziny współpracy. Zaliczono do nich: planowanie i gospodarkę przestrzenną, gospodarkę komunalną, ochronę i kształtowanie środowiska, transport i łączność, graniczny ruch osobowy i towarowy, handel i usługi, rolnictwo i przemysł rolno-spożywczy, oświatę i naukę (w tym nauczanie języka polskiego i czeskiego odpowiednio w państwie sąsiedzkim), ochronę zdrowia, kulturę i sztukę, kontakty i wymianę dzieci i młodzieży, turystykę, rekreację i sport, walkę z przestępczością, wzajemną pomoc na wypadek katastrof i klęsk żywiołowych oraz inne dziedziny wspólnego zainteresowania. Z kolei w art. 5 wskazanego porozumienia podkreślono, iż władze regionalne i lokalne obu państw mogą zawierać umowy i porozumienia w zakresie współpracy transgranicznej. Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Czeskiej zawarto na okres 10 lat, przy czym ulega ono każdorazowo przedłużeniu na kolejne 5 lat, jeśli nie zostanie wypowiedziane w drodze notyfikacji przez żadną ze stron.

Praktycznej realizacji przedstawionego porozumienia sprzyja Polsko-Czeska Komisja Międzyrządowa do spraw Współpracy Transgranicznej. Określa ona m.in. ogólne kierunki i podstawowe założenia współpracy transgranicznej, opracowuje wspólne programy działania, mające na celu rozwój współpracy między władzami

¹ Polska przystąpiła do Konwencji z dniem 19 stycznia 1993 roku, a jej ratyfikacja przez Prezydenta RP nastąpiła 10 marca 1993 roku.

regionalnymi i lokalnymi administracji państwowej i organami samorządu terytorialnego².

Zadania samorządu województwa mogą być realizowane we współpracy z organizacjami międzynarodowymi i regionami innych krajów, zwłaszcza sąsiednich [Ustawa z 5 czerwca 1998, art. 12 ust. 2]. Z tych ustawowych zapisów korzysta w praktyce samorząd województwa dolnośląskiego. Partnerstwo tegoż samorządu z przygranicznymi czeskimi regionami realizowane jest w oparciu o dwustronne porozumienia o współpracy międzyregionalnej. W dniu 26 września 2001 roku we Wrocławiu podpisano deklarację o współpracy Województwa Dolnośląskiego z Krajem Ołomunieckim, a w 2003 roku podpisano porozumienia o współpracy z: Krajem Libereckim (25 lutego w Libercu), Krajem Pardubickim (22 kwietnia w Pardubicach) i Krajem Kralowohradeckim (16 października na Zamku Książ w Wałbrzychu).

Sejmik Województwa Dolnośląskiego w czerwcu 2009 roku określił, w formie uchwały, priorytety współpracy zagranicznej. Wśród głównych celów tej współpracy wskazano m.in. „kształtowanie dobrosąsiedzkich relacji i wzajemnej współpracy z regionami bezpośrednio graniczącymi z Województwem Dolnośląskim w Republice Czeskiej i Republice Federalnej Niemiec w celu harmonijnego rozwoju obszarów przygranicznych, w poszanowaniu narodowych interesów stron”³. Ponadto w uchwale tej podkreślono, iż regionalne kontakty dolnośląsko-czeskie będą kontynuowane odpowiednio do potencjału gospodarczego i społeczno-kulturalnego Województwa Dolnośląskiego i krajów czeskich: libereckiego, kralowohradeckiego, pardubickiego i ołomunieckiego. Zdaniem Sejmiku Województwa Dolnośląskiego aktualna jest potrzeba rozwijania współpracy regionalnej w zakresie kultury, gospodarki, ruchu turystycznego, spraw społecznych, edukacji i współpracy między ośrodkami akademickimi. Za ważną uznano także dolnośląsko-czeską współpracę przygraniczną w takich dziedzinach, jak: ochrona środowiska, rozwój lokalnej współpracy turystycznej, kulturalnej i gospodarczej, planowanie i zagospodarowanie obszarów przygranicznych.

4. Finansowe aspekty współpracy transgranicznej

Niewątpliwą korzyścią przygranicznego położenia jest możliwość korzystania przez jednostki terytorialne różnych szczebli ze środków budżetu Unii Europejskiej przeznaczonych na transgraniczny rozwój.

² Statut Polsko-Czeskiej Komisji Międzyrządowej do spraw Współpracy Transgranicznej (przyjęty w Karpaczu 1 czerwca 1995 roku).

³ § 3 ust. 2 Uchwały nr XLII/660/09 z 18 czerwca 2009 roku Sejmiku Województwa Dolnośląskiego w sprawie przyjęcia „Priorytetów współpracy zagranicznej Województwa Dolnośląskiego” (uchwała uzyskała akceptację Ministra Spraw Zagranicznych i tym samym weszła w życie 28 września 2009 r.).

W 1994 roku z inicjatywy Parlamentu Europejskiego w ramach programu PHARE utworzono Program Współpracy Przygranicznej (PHARE CBC – Cross Border Cooperation) [Olejniczak 2007, s. 240–241]. Celem tego programu było m.in. wspieranie dialogu i współpracy pomiędzy samorządami lokalnymi, podmiotami gospodarczymi i mieszkańcami po obu stronach granicy oraz równoważenie poziomu życia mieszkańców terenów przygranicznych krajów objętych Programem PHARE (Poland and Hungary Assistance for Reconstructing of their Economies) i krajów Unii Europejskiej. W 1997 roku zasięg Programu PHARE został rozszerzony i objął m.in. Republikę Czeską. Utworzono wówczas program PHARE CREDO służący wsparciu współpracy transgranicznej na granicach pomiędzy państwami Europy Środkowo-Wschodniej (m.in. utworzonego w 1996 roku Euroregionu Glacensis). Polsko-czeska współpraca transgraniczna w latach 1999–2003 kontynuowana była w ramach PHARE CBC.

Zdecydowanie większą inicjatywą Unii Europejskiej w zakresie wspierania współpracy i rozwoju regionów przygranicznych był program INTERREG. Polska i Republika Czeska przystąpiły do Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III realizowanej w latach 2000–2006 wraz z wejściem w 2004 roku do Unii Europejskiej. W ramach INTERREG III wydzielono trzy komponenty, a jednym z nich – komponentem A była współpraca transgraniczna. Ponadto w 2004 roku, w ramach programu INTERREG III A, stworzono instrument finansowy umożliwiający wspieranie tzw. mikroprojektów. Zastąpił on Fundusz Małych Projektów PHARE CBC, który został zakończony w 2003 roku [Jałowiecki, Smętkowski 2004, s. 278]. Współpraca przygraniczna w ramach inicjatywy INTERREG IIIA w latach 2004–2006 realizowana była w ramach dedykowanego przestrzennie programu Polska – Czechy.

Inicjatywa Wspólnotowa INTERREG IIIA ukierunkowana była na rozwijanie przygranicznych ośrodków gospodarczych i społecznych poprzez wdrażanie zarówno projektów infrastrukturalnych, jak i „miękkich”. Zakres wsparcia INTERREG IIIA obejmował:

- stymulowanie przedsiębiorczości i rozwoju małych firm (w tym firm sektora turystycznego),
- rozwój wspólnego transgranicznego systemu ochrony środowiska,
- modernizacja i rozbudowa istniejącej sieci powiązań transportowych w celu zwiększenia dostępności terenów przygranicznych,
- wsparcie inicjatyw społeczności lokalnych (fundusz mikroprojektów),
- rozwój kapitału ludzkiego i instytucjonalnych form współpracy transgranicznej,
- wykorzystanie zasobów ludzkich i materialnych w dziedzinie badań naukowych, rozwoju technologicznego, edukacji, kultury w celu zwiększenia produktywności obszaru i jego zdolności do kreowania miejsc pracy.

Przedsięwzięcia realizowane w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG IIIA zastąpione zostały przez Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej (European Territorial Cooperation). Stąd też w latach 2007–2013 współpraca m.in. w wymiarze transgranicznym realizowana była w ramach odrębnego celu polityki

spójności Unii Europejskiej – Europejska Współpraca Terytorialna (EWT). Szczególnie interesująca dla samorządów regionu dolnośląskiego i sąsiednich czeskich regionów była współpraca w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska. Obszar wsparcia tego Programu obejmował południową część województwa dolnośląskiego i śląskiego oraz województwo opolskie po stronie polskiej, a także kraje: liberecki, kralowohradecki, pardubicki, ołomuniecki i morawsko-śląski po stronie czeskiej. Całkowita wartość środków EFRR dostępnych w ramach Programu wyniosła 219,46 mln EUR.

W aktualnej perspektywie unijnego programowania i finansowania współpraca transgraniczna możliwa będzie dzięki wsparciu w ramach Programu Interreg V-A Republika Czeska – Polska 2014–2020. Obszar wsparcia tego Programu zamieszkiwany jest przez ponad 7 mln osób i obejmuje:

- po stronie polskiej: podregiony jeleniogórski i wałbrzyski (NUTS 3) oraz powiat strzeliński (LAU 1) w województwie dolnośląskim, podregiony bielski i rybnicki (NUTS 3) oraz powiat pszczyński (LAU 1) w województwie śląskim, a także podregiony opolski i nyski (NUTS 3) w województwie opolskim,
- po stronie czeskiej: 5 krajów (NUTS 3) – liberecki, kralowohradecki, ołomuniecki, pardubicki i morawsko-śląski.

Budżet Programu jest podobny do tego z okresu 2007–2013 (łącznie kwota EFRR przeznaczona dla potencjalnych beneficjentów wynosi 226,2 mln EUR). Do finansowego wspierania wskazano zaś pięć osi priorytetowych:

- wspólne zarządzanie ryzykiem – alokacja 12,2 mln EUR,
- rozwój potencjału przyrodniczego i kulturowego na rzecz wspierania zatrudnienia – alokacja 135,7 mln EUR,
- edukacja i kwalifikacje – alokacja 10,2 mln EUR,
- współpraca instytucji i społeczności – alokacja 54,5 mln EUR,
- pomoc techniczna.

W ramach Programu Interreg V-A Republika Czeska – Polska 2014–2020, obok standardowych projektów współpracy oraz mikroprojektów, możliwa będzie także realizacja projektów flagowych oraz drogowych.

W perspektywie lat 2014–2020 główny nacisk zostanie położony na realizację celów strategii Europa 2020 [Obrębalski 2011, s. 65–70]. Stąd też wspólne, transgraniczne działania w ramach wymienionych programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej dotyczyć będą m.in. następujących zagadnień [*Razem w Europie...*, 2014, s. 74–77]:

- wzmocnienia badań, rozwoju technologicznego i innowacji, podnoszenia konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, promocji zatrudnienia i mobilności pracowników,
- inwestycji w edukację, umiejętności i kształcenie ustawiczne przez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej, wzmocnienia potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej,

- promocji zrównoważonego transportu i usuwaniu problemów z przepustowością w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych, ochrony środowiska naturalnego i wspierania efektywnego wykorzystania zasobów, promowania dostosowywania do zmian klimatycznych, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem,
- wspierania włączenia społecznego i walki z ubóstwem.

Należy jednak podkreślić, że szczególnym czynnikiem warunkującym powodzenie i efektywną realizację projektów dofinansowanych z programów i środków EWT jest i będzie partnerska współpraca.

5. Zakres i efekty transgranicznej współpracy samorządu województwa dolnośląskiego

Kontakty zagraniczne samorządu województwa dolnośląskiego realizowane są głównie w oparciu o porozumienia i listy intencyjne zawarte z regionalnymi partnerami. Priorytetowo jednak traktowane są partnerstwa z sąsiadami saksońskimi i czeskimi.

Wyrazem tego jest choćby powołane w 2006 roku Dolnośląsko-Saksońsko-Północnoczeskie Gremium Regionalne. To trójstronna platforma współpracy transgranicznej utworzona w celu niwelowania istniejących przeszkód administracyjnych, komunikacyjnych, prawnych i finansowych pomiędzy partnerskimi regionami oraz wzmocnienia integracji zajmowanego przez nie obszaru w warunkach Unii Europejskiej. Gremium uzgadnia strategiczne kierunki współpracy transgranicznej, pracując w kilku tematycznych podgrupach (wspieranie gospodarki, środowisko, planowanie przestrzenne, turystyka i komunikacja). Ponadto na uwagę zasługuje partnerska aktywność w ramach Forum Pogranicza Polsko-Czeskiego.

Współpraca samorządu województwa dolnośląskiego z czeskimi regionami (krajowohradeckim, libereckim, ołomunieckim i pardubickim) koncentruje się głównie na:

- efektywnej i wielodziedzinowej realizacji programów operacyjnych współpracy transgranicznej, w tym realizacji projektów obejmujących budowę i modernizację infrastruktury drogowej i kolejowej,
- opracowaniu „Strategii zintegrowanej współpracy czesko-polskiego pogranicza”,
- utworzeniu Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej NOVUM, którego zadaniem będzie realizacja polsko-czeskich projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej oraz koordynacja współpracy na dolnośląsko-czeskim pograniczu.

Szczególnym zakresem transgranicznej współpracy w latach 2007–2013 była partnerska realizacja Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska.

W ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska w latach 2007–2013 wspierano przedsięwzięcia realizowane przez podmioty z obu stron, wykazujące znaczne transgraniczne

oddziaływanie na terytorium oraz grupy docelowe na obszarze wsparcia w Polsce i Czechach. Celem nadrzędnym Programu było wspieranie rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru pogranicza polsko-czeskiego poprzez wzmacnianie jego konkurencyjności i spójności oraz poprzez promowanie partnerskiej współpracy jego mieszkańców. Dofinansowanie dotyczyło przedsięwzięć w ramach trzech osi priorytetowych: (1) wzmacnianie dostępności komunikacyjnej, ochrona środowiska, profilaktyka zagrożeń; (2) poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości i turystyki; (3) wspieranie współpracy społeczności lokalnych. Wsparcie uzyskało 287 projektów polsko-czeskiej współpracy. Partnerzy projektów pochodzący z regionu dolnośląskiego wzięli udział w 154 projektach, których łączna wartość dofinansowania z EFRR wyniosła 117,1 mln EUR. Dofinansowanie otrzymali beneficjenci z każdego powiatu na dolnośląskim obszarze wsparcia. Największym zainteresowaniem beneficjentów wyróżniały się projekty infrastrukturalne, dotyczące wzmacniania dostępności komunikacyjnej oraz wspierające rozwój turystyki.

Rezultatem transgranicznej współpracy samorządu województwa dolnośląskiego z regionami czeskimi jest m.in. **Strategia zintegrowanej współpracy czesko-polskiego pogranicza** – projekt realizowany w okresie od stycznia 2012 roku do grudnia 2014 roku. Projekt dofinansowany był w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007–2013. W realizacji projektu uczestniczyło dziewięć podmiotów, a mianowicie Województwo Dolnośląskie, Kraj Kralowohradecki (jako Partner Wiodący), Kraj Liberecki, Kraj Ołomuniecki, Kraj Pardubicki oraz polskie i czeskie części euroregionów Nysa i Glacensis. Łączna wartość projektu wynosiła 269 tys. EUR, w tym 229 tys. EUR dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

W ramach projektu przygotowany został dokument kierunkowy *Strategia zintegrowanej współpracy czesko-polskiego pogranicza wraz z Planem działania*. Wykonane analizy dla polskiego i czeskiego obszaru projektu były jednym z działań ukierunkowanych na długofalowy cel partnerów, tj. utworzenie Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej NOVUM jako nowego wymiaru instytucjonalnej współpracy transgranicznej. W Strategii zdefiniowane zostały m.in. zakresy tematyczne, których realizacja najlepiej wpisywać się będzie w ramy instytucjonalno-organizacyjne EUWT. Są to m.in. turystyka i rekreacja; infrastruktura i środowisko naturalne; konkurencyjność oraz usługi publiczne i partnerstwo. Plan działania Strategii zawiera zaś zbiór przedsięwzięć i projektów, które mogą przyczynić się do realizacji celów Strategii.

W dniu 18 listopada 2014 roku, podczas konferencji podsumowującej projekt, pomiędzy partnerami zawarta została umowa o dalszej współpracy instytucji partnerskich, zakładająca m.in. powołanie i finansowanie działalności wspólnego międzynarodowego zespołu wdrażającego, który zapewni koordynację i nadzór nad wdrożeniem Strategii oraz jej Planu działania, a także zapewni wsparcie dla działań podejmowanych przez wspólne dolnośląsko-czeskie EUWT NOVUM.

Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej (EUWT) to nowy europejski instrument prawny umożliwiający podmiotom publicznym z różnych państw członkowskich⁴ tworzenie ponadgranicznych grup współpracy posiadających osobowość prawną⁵. EUWT mogą uzupełniać działania podejmowane przez euroregiony oraz rozszerzać zakres ich aktywności. Euroregiony mogą także zdecydować o przekształceniu się w EUWT (np. polsko-słowackie EUWT TATRY powstało w 2013 roku w wyniku przekształcenia Transgranicznego Związku Euroregion „Tatry”).

Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej NOVUM to innowacyjny projekt Województwa Dolnośląskiego, czterech regionów czeskich – kralowohradeckiego, ołomunieckiego, pardubickiego i libereckiego oraz polskich i czeskich części euroregionów Nysa i Glacensis. Prace nad powołaniem EUWT na polsko-czeskim pograniczu zapoczątkowano w 2010 roku. Efektem spotkań roboczych było podpisanie 5 października 2011 roku w Jeleniej Górze *Listu intencyjnego*, w którym wszyscy sygnatariusze wyrazili wolę utworzenia wspólnego Ugrupowania. Główne założenia *Listu* dotyczą m.in.:

- rozwoju i wspierania partnerskiej współpracy na zasadach równości i wzajemnych korzyści,
- pogłębiania współpracy pomiędzy mieszkańcami, podmiotami gospodarczymi oraz instytucjami społecznymi z obszaru Stron,
- podjęcia wspólnych działań na rzecz utworzenia Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej w oparciu o krajowe i europejskie regulacje w tym zakresie.

Członkowie założyciele zdecydowali, że EUWT NOVUM zostanie zarejestrowane w Polsce, a siedziba statutowa i sekretariat Ugrupowania będą się mieścić w Jeleniej Górze.

W dniu 17 lipca 2014 roku Sejmik Województwa Dolnośląskiego jednogłośnie zaakceptował przystąpienie Województwa Dolnośląskiego do EUWT NOVUM oraz przyjął projekty Konwencji i Statutu Ugrupowania. Następnie decyzją z 6 listopada 2014 r. Ministra Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej, Samorząd Województwa Dolnośląskiego uzyskał zgodę na przystąpienie Województwa Dolnośląskiego do EUWT NOVUM z o.o. Analogiczne zgody uzyskali również pozostali członkowie po stronie polskiej, tj. euroregiony Nysa i Glacensis. W dniu 15 września 2015 r. członkowie założyciele podpisali konwencję o utworzeniu EUWT NOVUM.

Ugrupowanie to posiada osobowość prawną oraz własny budżet złożony ze składek członkowskich. Wyjściowy budżet EUWT wynosi 120 tys. EUR. Finansowanie działalności Ugrupowania z rocznych składek członkowskich dokonywane będzie w równych częściach przez stronę polską i stronę czeską.

⁴ Na terytorium Unii Europejskiej zarejestrowano (stan w styczniu 2015 r.) 50 EUWT, które angażują ponad 600 przedstawicieli władz lokalnych i regionalnych z 19 krajów członkowskich. Najbardziej aktywne w ramach EUWT są podmioty z Francji, Hiszpanii, a także z krajów Beneluksu. Wśród nowych państw UE najaktywniejsze są zaś Węgry i Słowacja.

⁵ W Polsce kwestie dotyczące EUWT reguluje [Ustawa z 7 listopada 2008].

Do najważniejszych zadań EUWT należy realizacja wspólnych projektów współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych (m.in. w ramach polsko-czeskiego programu współpracy transgranicznej na lata 2014–2020), jak również koordynacja współpracy pomiędzy Dolnym Śląskiem i czeskimi regionami z pogranicza. Spodziewane korzyści z funkcjonowania EUWT na polsko-czeskim pograniczu to m.in.:

- pogłębienie oraz rozwinięcie dotychczasowej współpracy transgranicznej,
- zintensyfikowanie najważniejszych dla dolnośląsko-czeskiej współpracy transgranicznej obszarów współpracy, tj. transportu, turystyki, kultury i innych,
- lobbowanie na rzecz rozwijania transgranicznych połączeń kolejowych i drogowych,
- utworzenie nowej płaszczyzny do dialogu oraz wypracowywania rozwiązań przynoszących korzyści po obu stronach granicy,
- wzrost aktywności lokalnych władz samorządowych poprzez udział euroregionów Nysa i Glacensis w EUWT.

Wieloaspektowa i wielodziedzinowa współpraca transgraniczna samorządu województwa dolnośląskiego z partnerami czeskimi i saksońskimi przynosi wspólne wymierne korzyści. Niemniej jednak postrzegany jest wzrost jej intensyfikacji, co będzie możliwe dzięki kolejnym wspólnym projektom współfinansowanych do 2020 roku m.in. z Programu Interreg V-A Republika Czeska – Polska.

6. Zakończenie

Dotychczasowe efekty transgranicznej współpracy samorządu województwa dolnośląskiego wymownie zaświadczają nie tylko o możliwościach wspólnego rozwiązywania wspólnie odczuwanych potrzeb i problemów, lecz wręcz o nieodzowności podejmowania wspólnych przedsięwzięć. Współpraca z partnerami czeskimi przybierać będzie nowe instytucjonalne formy (przykładem EUWT NOVUM z o.o.), zaś cele i priorytety programów europejskiej współpracy terytorialnej dedykowane przygranicznym regionom Polski i Republiki Czeskiej wyznaczać będą zakresy transgranicznej współpracy do 2020 roku. Realizacja wspólnych projektów przyczyni się niewątpliwie do dalszego lokalnego i regionalnego rozwoju współpracujących jednostek terytorialnych. Należy przy tym zaznaczyć, iż współcześnie polityka regionalna krajów i regionów Unii Europejskiej, w tym także regionów przygranicznych, nabiera szczególnego znaczenia w kontekście dążenia do realizacji celów Strategii EUROPA 2020.

Literatura

- Ciok S., 2000, *Pogranicze zachodnie Polski w perspektywie integracji europejskiej*, Studia Regionalne i Lokalne, nr 1.
- Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych*, 2004, SERG, Gronau.

- Europejska Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi*, Dz.U. 1993, nr 61, poz. 287.
- Gorzela G., 2002, *Polskie regiony w procesie integracji europejskiej*, Studia Regionalne i Lokalne, nr 2–3.
- Gorzym-Wilkowski W.A., 2008, *Transgraniczny aspekt planowania przestrzennego – rola statystyki publicznej*, Biblioteka Wiadomości Statystycznych, tom 60, *Statystyka publiczna w procesie integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki obszarów transgranicznych*, GUS, Warszawa.
- Handbook on Transfrontier Co-operation for Local and Regional Authorities in Europe*, 1996, Council of Europe, Strasbourg.
- Jałowiecki B., Smętkowski M., 2004, *Małe projekty euroregionalne*, [w:] Gorzelak G., Bachtler J., Kasprzyk M. (red.), *Współpraca transgraniczna Unii Europejskiej. Doświadczenia polsko-niemieckie*, Warszawa.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*, Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 z późn. zm.
- Krok K., 2007, *Współpraca przygraniczna jako czynnik rozwoju lokalnego*, [w:] Gorzelak G. (red.), *Polska regionalna i lokalna w świetle badań EUROREG-u*, Scholar, Warszawa.
- Mierosławska A., 2004, *Czynniki aktywizujące i hamujące rozwój współpracy transgranicznej*, Samorząd Terytorialny, nr 3.
- Miszczuk A., 2008, *Ewolucja funkcji granicy i pogranicza a statystyka regionalna – próba ujęcia modelowego*, Biblioteka Wiadomości Statystycznych, tom 60, *Statystyka publiczna w procesie integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki obszarów transgranicznych*, GUS, Warszawa.
- Mogiła Z., Zaleski J., Zathay M., 2011, *Wykorzystanie przygranicznego położenia terenów znajdujących się w zachodniej części Polski dla rozwoju społeczno-gospodarczego* (ekspertyza dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego), Wrocław.
- Obrębalski M., 2011, *Trójstyk 2020 – Perspektywy rozwoju pogranicza Saksonia – Północne Czechy – Dolny Śląsk*, Friedrich Ebert Stiftung, Jelenia Góra.
- Olejniczak K., 2007, *Rola programu współpracy przygranicznej PHARE w rozwoju lokalnym województw zachodnich*, [w:] Gorzelak G. (red.), *Polska regionalna i lokalna w świetle badań EUROREG-u*, Scholar, Warszawa.
- Proniewski M., 2008, *Europejska współpraca międzynarodowa i przygraniczna w gospodarce regionalnej i lokalnej*, [w:] Strzelecki Z. (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*, PWN, Warszawa.
- Przybyła Z., 2007, *Zagadnienia współpracy zagranicznej samorządu terytorialnego*, [w:] Klamut M. (red.), *Polityka ekonomiczna. Współczesne wyzwania*, PWN, Warszawa.
- Razem w Europie. Współpraca ponad granicami – doświadczenia i perspektywy*, 2014, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Ustawa z 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa, Dz.U. 1998, nr 91, poz. 576 z późn. zm.
- Ustawa z 7 listopada 2008 roku o europejskim ugrupowaniu współpracy terytorialnej, Dz.U. 2008, nr 218, poz. 1390 z późn. zm.
- Ustawa z 15 września 2000 roku o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych, Dz.U. 2000, nr 91, poz. 1009 z późn. zm.
- Uchwała nr XLII/660/09 z 18 czerwca 2009 roku Sejmiku Województwa Dolnośląskiego w sprawie przyjęcia „Priorytetów współpracy zagranicznej Województwa Dolnośląskiego”.
- Zieliński M., 1997, *Współpraca transgraniczna między władzami lokalnymi państw Unii Europejskiej*, [w:] Mika C. (red.), *Polska w Unii Europejskiej. Perspektywy, warunki, szanse i zagrożenia*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń.